

<p></p> <p class="MsoNoSpacing">Zapraszamy do zapoznania się z Raportem z realizacji postanowie? Porozumienia w Polsce w 2012 roku. Du?o jest w nim informacji na temat projektu "Ochrona podkowca ma?ego w Polsce".</p> <p class="MsoNoSpacing"></p> <p></p> <p class="MsoNoSpacing"></p> <p class="MsoNoSpacing" style="text-align: center;">Raport z realizacji postanowie? Porozumienia w Polsce w 2012 roku</p> <p class="MsoNoSpacing"></p> <p class="MsoNoSpacing"></p> <p class="MsoNoSpacing">A. Informacje og?ne</p> <p class="MsoNoSpacing">Strona:</p> <p class="MsoNoSpacing">Data sporz?dzenia Raportu:</p> <p class="MsoNoSpacing">Okres sprawozdawczy:</p> <p class="MsoNoSpacing">W?a?ciwy organ sprawozdaj?cy:</p> <p class="MsoNoSpacing">?rodowiska</p> <p class="MsoNoSpacing"></p> <p class="MsoNoSpacing">B. Status populacji nietoperzy na terytorium strony</p> <p class="MsoNoSpacing"></p> <p class="MsoNoSpacing">1. Podstawowe informacje o sk?adzie rodzimej fauny nietoperzy</p> <p class="MsoNoSpacing">Do tej pory potwierdzono sta?e wyst?powanie w Polsce 25 gatunk? nietoperzy. 20 z nich nale?y do rodziny mroczkowatych, a jeden (podkowiec ma?y *Rhinolophus hipposideros*) do podkowcowatych.</p> <p class="MsoNoSpacing">Dodatkowo, sporadycznie odnotowywano nietoperze nale??ce do 4 dalszych gatunk?: podkowca du?ego *R. ferrumequinum*, karlika Kuhla *Pipistrellus kuhlii*, nocka ostrousznego *Myotis oxygnathus* (dawniej klasyfikowanego jako *M. blythii*), oraz borowca olbrzymiego *Nyctalus lasiopterus*. Do tej pory nie ma dowod? na rozmna?anie się tych czterech gatunk? w Polsce.</p> <p class="MsoNoSpacing">2. Status i trendy</p> <p class="MsoNoSpacing">Raport na temat stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunk?, obj?tych za??cznikami I, II, IV i V Dyrektywy Siedliskowej stanowi?y cz??? raportu z wdra?ania tej dyrektywy, opracowany w 2007 roku i przes?any Komisji Europejskiej, wykaza?, ?e? prawie po?owa gatunk? nietoperzy wyst?puj?cych w Polsce (9 gatunk?) jest we w?a?ciwym stanie ochrony. S? to nast?puj?ce gatunki:</p> <p class="MsoNoSpacing"></p> Karlik drobny *Pipistrellus pygmaeus*, Karlik malutki *Pipistrellus pipistrellus*, Karlik wi?kszy *Pipistrellus nathusii*, Nocek rudy *Myotis daubentonii*, Nocek Brandta *Myotis brandti*, Nocek Nattera *Myotis natteri*, Gacek brunatny *Plecotus auritus*, Mroczek p?ny *Eptesicus serotinus*, z tym?e nie jest znany jego stan w regionie biogeograficznym kontynentalnym, Nocek w?satek *Myotis mystacinus*. <p></p> <p class="MsoNoSpacing">3. ?rodowisko i kryj?ki</p> <p class="MsoNoSpacing">W ostatnich latach coraz cz???ciej spotyka się wykorzystywanie przez borowce wielkie *Nyctalus noctula* w charakterze schronie? szczelin i strych? budynk?, w szczeg?no?oci blok? mieszkalnych wznoszonych w technologii wielkop?ytowej. Jest to zjawisko wyst?puj?ce najcz???ciej w Polsce po?udniowej i zachodniej, w okresie letnim (kolonie rozrodcze), ale r?nie? w okresie hibernacji.</p> <p class="MsoNoSpacing">4. Lista zagro?e?</p> <p class="MsoNoSpacing">Og?ne zagro?enia dla nietoperzy s? w

Polsce podobne do tych charakterystycznych dla wielu krajów europejskich. Wśród nich największe znaczenie dla polskich nietoperzy mają: fragmentacja siedlisk, zmniejszanie się liczby odpowiednich schronień, rozwój energetyki wiatrowej a czasami także celowe zabijanie przez ludzi. Zagrożeniem jest też wykonywanie prac remontowo-budowlanych bez wcześniejszej ekspertyzy chiropterologicznej lub z ekspertyzą na szarym poziomie merytorycznym. W efekcie, niejednokrotnie, całe kolonie zwierząt giną zamurwane w szczelinach.

5. Zbieranie, analiza, interpretacja i upowszechnianie danych

W 2012 r. Inspekcja Ochrony Środowiska w ramach Biblioteki Monitoringu Środowiska (BM) opublikowała II i III część przewodników metodycznych do monitoringu gatunków roślin, zwierząt i siedlisk przyrodniczych. Są one dostępne m.in. w formie elektronicznej (PDF) na stronie internetowej GIO pod adresem:

<http://www.gios.gov.pl/siedliska/default.asp?nazwa=publikacje&je=pl.>

Przed wydaniem ww. przewodników, opisane w nich metodyki, zostały przetestowane w trakcie prac monitoringowych wykonanych w latach 2009-2011 w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (PM) programu Monitoringu gatunków i siedlisk przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000 faza trzecia realizowanego na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (GIO), jak również innych wcześniejszych prac badawczych i inwentaryzacyjnych. Część dotycząca nietoperzy opisana jest w tomie pt. Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część trzecia. Obejmuje ona m.in. instrukcję do monitoringu nietoperzy w schronieniach zimowych oraz szczegółowy opis metodyk monitoringowych (schronienia letnie i zimowe) dla poszczególnych 5 gatunków nietoperzy: mopka, nocka: Bechsteina, rydkowosęga i orzeszka oraz podkowca małego. Metodyki monitoringowe, w tym waloryzacje parametrów dostosowane do wymagań raportowych z wdrażania Dyrektywy Siedliskowej w zakresie dotyczącym stanu ochrony gatunku, a obowiązujących w krajach członkowskich Unii Europejskiej, oparte są o uwarunkowania biologiczne i ekologiczne danego gatunku. Należy przy tym zaznaczyć, że jest to pierwsza propozycja zstandaryzowanych metod, w tym sposobów oceny stanu ochrony gatunku, które w miarę pozyskiwania szerszej wiedzy o ich biologii i ekologii mogą być w przyszłości zmodyfikowane.

Ponadto w 2 numerach Biuletynu Monitoringu Przyrody: Nr 7. 2010/1 i Nr 10. 2012/12, wydawanego przez Inspekcję Ochrony Środowiska w ramach Biblioteki Monitoringu Środowiska, zostały przedstawione syntetyczne informacje o wynikach monitoringu prowadzonego w latach 2009-2011, w tym - monitorowanych gatunków nietoperzy.

Na terenie następujących województw odbyły się (co roku) liczenia i monitoring nietoperzy:

Kujawsko-Pomorskie - W roku 2012 władze miasta Bydgoszczy zleciły zbadanie siedlisk nietoperzy, rozpoznanie gatunków, liczenie tych tam nietoperzy. Pozyskane informacje będą użyte m.in. podczas podejmowania decyzji o remontach i ociepleniach budynków obligujących w sąsiedztwie budynków do m.in. powieszenia budek dla nietoperzy.

Lubuskiego - w rezerwacie przyrody Nietoperek i w obiektach wolnostojących. Przeprowadzono też monitoring warunków mikroklimatycznych w rezerwacie przyrody obejmującym cały system podziemny Centralnego Odcinka Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego.

W rezerwacie przyrody Nietoperek Wyniki pokazały wzrost liczebności nietoperzy o około 8000 osobników (głównie nocka dużego Myotis myotis). Liczba hibernujących nietoperzy zbliżona jest do maksymalnej, jak odnotowano w 2008 roku.

Mazowieckim - w Kampinoskim Parku Narodowym. Informacje o wynikach z liczebności przedstawione były 29.09.2012 na konferencji Towarzystwa Przyrodniczego Bocianów opublikowane na stronie internetowej Parku. Ponadto w Parku Narodowym Bory Tucholskie przeprowadzono kontrole 148 trocinobetonowych schronień dla nietoperzy, rozwieszonych w 2011 roku. Monitoring wykazał wykorzystanie schronień przez nietoperze w ponad 90 %. Gatunkiem zdecydowanie dominującym w budkach jest karlik większy *Pipistrellus nathusii*, sporadycznie notowane są również pojedyncze osobniki nocka dużego *Myotis myotis* i nocka Nattera *Myotis nattereri*.

Na terenie województwa opolskiego zrealizowano coroczny zimowy monitoring nietoperzy we wszystkich znanych zimowiskach, prowadzony przez Uniwersytet Opolski.

Podkarpackie - Wydziału Spraw Terenowych II w Przemyślu Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie wspólnie z pracownikami Zespołu Parków Krajobrazowych w Przemyślu na terenie fortu Salis Soglio w Siedliskach koło Przemyśla. Wyniki z przeprowadzonych liczebności przekazywane Centrum Informacji Chiropterologicznej z siedzibą w Krakowie.

Podlaskiego - prowadzone przez Suwalski Park Krajobrazowy, Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi, oraz Towarzystwo Przyrodnicze Bocianów w współpracy z Ogólnopolskim Towarzystwem Ochrony Nietoperzy.

Pomorskim i Warmińsko-mazurskim prowadzone przez PTO Salamandra. Skontrolowano około 30 obiektów.

Ponadto na zlecenie RDO w Gdańsku prowadzony jest monitoring nietoperzy zimujących w pomieszczeniach Twierdzy Wisłoujście. Działania prowadzone przez RDO w Twierdzy mają na celu utrzymanie zimowiska i miejsca jesiennej rojenia nietoperzy, a także utrzymanie oraz polepszenie warunków mikroklimatycznych panujących w pomieszczeniach fortyfikacji. W Twierdzy występują również innymi nocek duży i nocek rydkowski (*Myotis dasycneme*), gatunki umieszczone w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej.

na zlecenie RDO w Gdańsku prowadzony jest monitoring nietoperzy zimujących w schronieniu (bunkrze). Działania prowadzone przez RDO mają na celu utrzymanie zimowiska i miejsca odbywania przez nietoperze godów, a także utrzymanie oraz polepszenie warunków mikroklimatycznych panujących w obiekcie. W schronieniu występuje również innymi nocek duży *Myotis myotis*, gatunek umieszczony w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej.

wiłkoczyńskiego - prowadzone w Wiłkoczu Grupa Chiropterologiczna.

C. Działania podjęte w celu wprowadzenia w życie artykułu III Porozumienia

6. Działania prawne na rzecz ochrony nietoperzy, z

uwzględnieniem wprowadzania przepisów w życie.

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska przygotowała i wydała w 2011 r. publikację pt. "Wytyczne w zakresie prognozowania oddziaływań na środowisko farm wiatrowych" dostępne pod adresem internetowym: http://www.gdos.gov.pl/files/OOS_zal/Wytyczne-w-zakresie-prognozowania-oddziaływan-na-srodowisko-farm-wiatrowych.pdf.

Jednakże, powyższa publikacja jedynie sygnalizuje możliwość negatywnego oddziaływania przedsięwzięć z zakresu energetyki wiatrowej na nietoperze i nie przedstawia żadnych szczegółowych rozwiązań w powyższej kwestii. Tego typu zagadnienia zostaną zaprezentowane w przygotowywanej obecnie przez Generalną Dyrekcję Ochrony Środowiska publikacji pt. "Wytyczne dotyczące oceny oddziaływania elektrowni wiatrowych na nietoperze", nad którą prace wciąż trwają.

Zarządzeniem nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 22 listopada 2011 r. wprowadzono, obowiązujący od 1.01.2012 r.: "Instrukcję ochrony lasu" - dokument wewnętrzny do stosowania przez jednostki organizacyjne PGL LP.

W części I Profilaktyka i ochrona lasu uwzględniono rozdział Ochrona nietoperzy i innych pożytecznych ssaków: - poniżej treść rozdziału:

Aktywna ochrona nietoperzy w lesie polega na:

- zachowaniu środowiska ich występowania, zapewnianym przez mozaikowość środowiska leśnego, urozmaiconość granic polno-leśnych, zachowanie różnorodnych obszarów wilgotnych i zbiorników wodnych, renaturyzację potoków i preferowanie biologicznych metod ochrony lasu;
- ochronie i schronieniu:
 - etnicz - pozostawianie starych i dziuplastych drzew, remontowanie zasiedlonych budynków poza okresem rozrodu;
 - zimowych - zabezpieczenie przed niekontrolowaną penetracją, przez zamykanie wejść na zimowe przejściowych i godowych;
 - tworzeniu nowych kryjówek - przede wszystkim skrzynek nadrzewnych, zalecanych tam, gdzie brakuje naturalnych schronień. Wykonuje się je najczęściej z drewna - powinny być szczelne, trwałe, z szorstką powierzchnią wewnętrzną i ciasnym szczelinowym wlotem (15x20 mm), zlokalizowanym w dolnej części. Należy umożliwić ich czyszczenie przez otwierany daszek lub przednią ściankę. Istniejące modele skrzynek różni się kształtem, wielkością i zastosowanym materiałem.

Dla nietoperzy największe znaczenie ma staranność wykonania i rodzaj zastosowanego materiału.

Skrzynki powinny się wieszyc grupowo, wzdłuż drzew, zrębów, linii oddziaływań, przy granicy z terenami otwartymi, w pobliżu zbiorników wodnych, na wysokości 3-5 m. Należy wybierać miejsca nasłonecznione, osłonięte od wiatru i deszczu, tak aby wlot nie był zasłonięty przez gałęzie. Czyszczenie i konserwacja skrzynek prowadzi się od listopada do kwietnia. Zaleca się ewidencjonowanie zimowisk nietoperzy, w których w ciągu 3 kolejnych lat choć raz stwierdzono ponad 200 osobników. Dla takich stanowisk wymagane jest ustalenie przez właściwy terytorialnie organ ochrony przyrody stref ochrony, obejmujących kryjówki zajmowane przez nietoperze.

W rozdziale: Ochrona różnorodności biologicznej w praktyce leśnej

Jednym z zadań współczesnego leśnictwa wielofunkcyjnego jest gospodarka martwą materią organiczną w lesie. Drewno martwych drzew

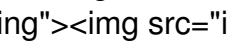
jest ważnym elementem ekosystemu leśnego, wpływającym korzystnie na fizyczne, chemiczne i biologiczne właściwości gleby, a także stwarzającym dobre warunki do rozwoju wielu organizmów.

Większość zagrożonych i ginących gatunków leśnej fauny związana jest, przynajmniej w części swojego cyklu życiowego, ze starymi drzewami w różnym stanie fizjologicznym (od zdrowych, poprzez zamierające na pniu, do martwych), drzewami dziuplastymi i pniakami. Drzewa i rozkładające się drewno to ostaje siedliska tysięcy leśnych organizmów (bakterii, grzybów, glonów, porostów, roślin naczyniowych, miśczaków, owadów, pająków, gadów, ptaków i drobnych ssaków). Organizmy te są zagrożone m.in. wtedy, gdy zbyt rygorystycznie usuwa się z lasu posusz, zomy i wywroty, spala resztki pozostawione czy gałęzie.

W celu zachowania trwałości lasu i części jego funkcji należy do ochrony różnorodności biologicznej przez:

- zachowanie i odtwarzanie cennych elementów środowiska przyrodniczego, takich jak: torfowiska, bagna, rzeki i rowy, murawy kserotermiczne, cieki, zbiorniki wodne, wydmy i inne;
- stwarzanie lub poprawianie warunków egzystencji w środowisku leśnym organizmom chronionym, zagrożonym oraz uciążliwym, np. mrówkom i innym drapieżnym owadom, pasożytom, pająkom, gadom, ptakom, nietoperzom i innym;

Zamieszczono także rycinę prezentującą wygląd pozostawianych w lesie drzew biocenotycznych - w opisie uwzględniono potrzeby wynikające z zachowania nietoperzy.

7. Ważne dla ochrony nietoperzy obszary i obiekty, które zostały zidentyfikowane i objęte ochroną, oraz zabiegi z zakresu ochrony czynnej zrealizowane na innych obszarach

W okresie listopad - grudzień 2012 r. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w województwie dolnośląskim zleciła wykonanie prac związanych z zabezpieczeniem kolonii rozrodzicielki noca dużego (ok. 1000 osobników) na strychu budynku mieszkalnego w Rościszowie, gmina Pieszyce, tj. zamontowanie platformy pod kolonię nietoperzy na części strychu oraz wykonanie dalszych prac zabezpieczających (w tym wymiana elementów dachy i stropu). Prace zostały sfinansowane przez Regionalną Dyrekcję Ochrony Środowiska we Wrocławiu na wniosek Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Przyrody 'pro Natura' i wykonane przez PTPP 'pro Natura.'

Z tych samych środków w ramach porozumienia z RDO w Gorzowie województwo lubuskie odnowiono i naprawiono zabezpieczenie bunkra w Międzyrzeckim Rejonie Umocnień Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy, największej polskiej zimowej kolonii nietoperzy.

W 2012 r. pracownicy Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w województwie opolskim zlokalizowali kolonię rozrodzicielki noca dużego w kościele św. Wojciecha w Kowalach o liczebności powyżej 100 osobników.

W roku 2012 w województwie pomorskim wykonano następujące zadania:

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku we współpracy z Zarządcą terenu Twierdzy Wisłoujście, podjął zadania mające na celu polepszenie warunków siedliskowych nietoperzy. Na podstawie ustalonego projektu planu zadań ochronnych dla Obszaru Natura 2000 Twierdza Wisłoujście PLH220030 prowadzone są następujące działania:

w miejscu zniszczonej ciany w jednym z bastionów Twierdzy Bastionie Południowo-Wschodnim na okres hibernacji nietoperzy zawieszono kotarę z tworzywa sztucznego, która zabezpiecza wnętrze obiektu przed nadmiernym wychodzeniem w

okresie zimowym;

w otworach kominów wentylacyjnych w sklepieniach bastionów Ostrorów i Południowo-Wschodni zamontowano 6 klapy chroniących wnętrza bastionów przed wychłodzeniem;

w bastionach Twierdzy zainstalowano 10 termohigrometrów w celu monitorowania zmian mikroklimatycznych w zimowisku;

granice obszaru Natura 2000 Twierdza Wisłoujście oznakowano 2 tablicami urzędowymi;

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku we współpracy z Radą Dzielnicy Gdańsk Oliwa, podjął zadania mające na celu polepszenie warunków siedliskowych nietoperzy. Na podstawie ustalonego projektu planu zadań ochronnych dla Obszaru Natura 2000 Bunkier w Oliwie PLH220055 prowadzone są następujące działania:

w obiekcie zainstalowano 2 termohigrometry w celu monitorowania zmian mikroklimatycznych w zimowisku;

granice obszaru Natura 2000 Bunkier w Oliwie oznakowano 1 tablicą urzędową;

W ramach realizacji zadania pod nazwą: "Ochrona nietoperzy na obszarach dwóch województw poprzez ograniczenie zagrożeń, poprawę warunków bytowania i promowanie właściwych zachowań społecznych" podjęto działania polegające na konserwacji i naprawie zabezpieczeń (kraty, drzwi) obiektów naziemnych wraz z odkrzacaniem wlotów dla nietoperzy do tych obiektów oraz oczyszczania z gwałtu trzech obiektów podziemnych na terenie gminy Międzyrzecz w rezerwacie przyrody "Nietoperek" i obszarze Natura 2000 Nietoperek PLH 080003. Zadanie zostało sfinansowane przez NFOŚiGW.

W 2012 r. na terenie województwa łódzkiego stwierdzono następujące nowe, ważne dla ochrony nietoperzy obszary i obiekty:

Jaskinia Wiślańska (powiat cieszyński, gmina Brenna), zimowisko 130-160 osobników, co najmniej 7 gatunków nietoperzy, dane z dokumentacji projektowej dla Stanowiska Dokumentacyjnego jaskinia Wiślańska;

strych Szkoły Podstawowej w Łęczanach (powiat człuchowski), letnie schronienie ponad 330 nocy duży (Mysząjek R. W., Czechowski D. 2012. Kolonia rozrodcza nocka dużego *Myotis myotis* w Łęczanach w województwie łódzkim. *Chrośmy Przyrodę Ojczystą* 68 (1): 78-80).

Odkryto nowe zimowe schronienie podkowca małego w Beskidzie Wyspowym, w okolicach gminy Mogielica (przez m.in. PTPP "pro Natura" oraz naukowców z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie).

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie w ramach projektu "Wdrażanie zadań ochronnych na obszarach sieci Natura 2000 i rezerwach przyrody w województwie lubelskim- POIS.05.01.00-00-389/12 zaplanowanego do realizacji na lata 2013 - 2014 przewidziano zabezpieczenie zimowego schronienia nietoperzy w kamieniołomie w Bochochnicy. W ramach projektu planuje się zamontowane 200 budek lądowych dla nietoperzy w miejscach wskazanych w planie zadań ochronnych dla obszaru "Paskowy Nałęczowski" PLH060015.

W 2012 r. na terenie województwa warmińsko-mazurskiego stwierdzono 2 istotne stanowiska nietoperzy:

Stanowisko zimowe obejmujące odcinek kolektora burzowego o długości ok. 700 m częściowego osiedla Brzeziny i Jaroty w Olsztynie. Kolektor jest miejscem zimowania nietoperzy (w 2012 r. stwierdzono 2569 osobników, w 2013 r. - 3412) głównie nocka Natterera (*Myotis nattereri*) (w 2012 r. - 2454 osobników, w 2013 r. - 3314) i nocka rudego (*Myotis daubentonii*) (w 2012 r. - 95 osobników, w 2013 r. - 84). Ponadto w latach 2012 - 2013 zanotowano także zimowanie nielicznych osobników gacka brunatnego (*Plecotus auritus*) i mopka (*Barbastella barbastellus*). Aktualnie RDO w Olsztynie prowadzi konsultacje z zarządcami terenu w celu objęcia ochroną prawną tego stanowiska.

Kryjka rozrodcza nietoperzy w rezerwacie przyrody Jezioro Nidzkie. W związku z działaniami na potrzeby opracowywania planu ochrony dla rezerwatu przyrody Jezioro Nidzkie, w listopadzie 2012 r. została przeprowadzona wizja terenowa przez pracownika Uniwersytetu Wrocławskiego, której celem było dokonanie oceny stopnia zasiedlenia przez nietoperze domków letniskowych na terenie ośrodka wypoczynkowego Polanka, znajdującego się w granicach ww. rezerwatu przyrody (działka 1188, obręb Karwica, gmina Ruciane-Nida). Ze względu na okres wykonywania oględzin, dokonanie powyższego możliwe było jedynie na podstawie poszukiwań odchodów nietoperzy na ścianach zewnętrznych oraz w szczelinach konstrukcyjnych budynków. Kontroli poddano 70 domków letniskowych, z czego na 28 domkach stwierdzono ich odchody. Na podstawie ilości zaobserwowanych odchodów oszacowano, że zasiedlonych jest 27 domków, w których bytuje od kilku do kilkunastu osobników, a w jednym przypadku jest to prawdopodobnie kolonia licząca co najmniej kilkadziesiąt nietoperzy. Liczba liczebność nietoperzy we wszystkich domkach na terenie ośrodka Polanka szacuje się na kilkaset osobników. Ww. budynki stanowią miejsca rozrodu nietoperzy z rodzaju karlik (możliwe trzy gatunki: karlik większy *Pipistrellus nathusii*, mały *Pipistrellus pipistrellus* i drobny *Pipistrellus pygmaeus*), mroczek (możliwe trzy gatunki: mroczek pory *Eptesicus serotinus*, posrebrzany *Eptesicus nilssonii*) oraz nocek woskowy *Myotis mystacinus* i nocek Brandta *Myotis brandtii*. W sezonie letnim (okres od maja do sierpnia) Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Olsztynie zamierza zlecić wykonanie pełnej inwentaryzacji nietoperzy na terenie ww. ośrodka wypoczynkowego.

Ze środków NFOiGW w województwie Zachodniopomorskim, w Puszczy Bukowej RDO Szczecin odnowi i przystosowa dla potrzeb nietoperzy 13 bunkrów z czasów wojny. W bunkrach zamontowano zbiorniki wodne aby stworzyć w nich odpowiednie mikroklimaty. Jeden z bunkrów przeznaczono dla nietoperzy wymagających rehabilitacji. Ponadto zakupiono 100 nowych i wyremontowano stare budki letniskowe. Liczba jest ich prawie 350.

W celu zwiększenia ilości schronień letnich letnicy z Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe na gruntach w zarządzie corocznie wywieszają budki dla nietoperzy (szacowana liczba rocznie ok. 7000 sztuk w 430 nadleśnictwach) oraz prowadzą konserwację starych.

8. Działania mające na celu promowanie wiadomości potrzeby ochrony nietoperzy

Departament Ochrony Przyrody Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w dniu 13 września 2012 r. zorganizował konferencję pn.: Ochrona siedlisk zwierząt w miastach, dotyczącą ochrony siedlisk o charakterze antropogenicznym, wykorzystywanych przez synantropijne gatunki ptaków i nietoperzy. Mając na uwadze fakt, iż problem związany z termomodernizacją budynków stanowi przedmiot zainteresowania wielu interesariuszy, na konferencję zostali zaproszeni zarówno przedstawiciele administracji rządowej i samorządowej, przedstawiciele Krajowego Związku Lokatorów i Spółdzielców, przedstawiciele stowarzyszeń zrzeszających osoby zajmujące się projektowaniem w budownictwie oraz przedstawiciele wiata naukowego i organizacji pozarządowych. Na konferencji zostały poruszone ogólne tematy związane z biologią gatunków zwierząt, wykorzystujących siedliska o charakterze antropogenicznym, jak również warunki prawne, na które musi zwrócić uwagę inwestor przed rozpoczęciem i podczas prowadzenia prac remontowych oraz konkretne rozwiązania minimalizujące negatywny wpływ prowadzenia termomodernizacji budynków.

Ponadto w 2012 r. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska wydała publikację pt.: Gatunki nietoperzy

występujące w Polsce, zawierające rysunki i opisy wszystkich gatunków nietoperzy występujących na terenie naszego kraju.

Regionalne dyrekcje ochrony środowiska na terenie poszczególnych województw realizowały działania z zakresu ochrony czynnej nietoperzy, prowadziły szkolenia, warsztaty, prelekcje, etc. oraz wydały materiały edukacyjne z zakresu ochrony nietoperzy. Poniżej znajduje się pełne zestawienie realizowanych działań, sporządzone na podstawie informacji przesłanych przez regionalne dyrekcje ochrony środowiska.

RDO w Bydgoszczy przeprowadziły cykliczne warsztaty pn. Ochrona ptaków i nietoperzy podczas prac remontowych i ociepleniowych budynków adresowanych do urzędników, spółdzielni mieszkaniowych, policji, straży miejskiej, NGO.

Wzorem lat poprzednich, RDO w Katowicach opublikowała artykuły w prasie informujące o zagrożeniu płynącym dla nietoperzy z powodu turystów odwiedzających jaskinie, z prośbą o ograniczenie zwiedzania jaskiń w miesiącach zimowych.

Urząd Miejski w Puławach wydał 3 000 broszur edukacyjnych informujących m.in. o mieszczeniu się tam kolonii rozrodczej nietoperzy.

W lutym w ramach akcji Ferie z Parkiem Narodowym - Bory Tucholskie kilkakrotnie przeprowadzono zajęcia edukacyjne dla dzieci pt. Pokochał nietoperze, których celem było zapoznanie dzieci z tą grupą ssaków, uświadomienie istniejących zagrożeń i potrzeby ochrony nietoperzy. Zajęcia zastały dopisane do oferty edukacyjnej Parku i w miarę zapotrzebowania, realizowane są w ciągu całego roku.

Zorganizowanie, we współpracy z Urzędem Miasta we Wrocławku, Urzędem Miasta w Koronowie, Urzędem Miasta w Inowrocławiu, Urzędem Miasta w Brodnicy oraz Urzędem Miasta Chełmno cyklu warsztatów dla spółdzielni mieszkaniowych oraz firm podejmujących prace termomodernizacyjne budynków mieszkalnych na temat ochrony siedlisk ptaków oraz nietoperzy występujących w miastach.

W ramach warsztatów Bliżej natury dla pracowników starostw powiatowych oraz pracowników gmin z terenu powiatów omówiono m.in. tematykę występowania i ochrony nietoperzy w kontekście prac termomodernizacyjnych budynków. W 2012 r. zrealizowano warsztaty w miastach powiatowych: Toruniu, Inowrocławiu, Wrocławku, Żninie, Tucholi, Brodnicy, Sponie Krajeńskim, Rypinie i Aleksandrowie Kujawskim, w których uczestniczyło łącznie ponad 100 osób, głównie pracowników starostw i gmin.

We współpracy z towarzystwem ekologicznym Alauda zrealizowano dwa szkolenia dla przedstawicieli spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych w ramach projektu Toruń miastem ptaków. W ramach ww. szkoleń przygotowano wystąpienie wraz z prezentacją na temat gatunków chronionych ptaków i nietoperzy występujących w obrębie budynków mieszkalnych oraz przepisów prawa ochrony przyrody.

Na stronie BIP Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim zamieszczono folder informacyjny o Specjalnym Obszarze Ochrony Siedlisk Natura 2000 Nietoperek PLH080003.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach zorganizowała kampanię informacyjną w prasie regionalnej i na portalach internetowych XI. 2011 r. i I. 2012 r., dotyczącą ochrony nietoperzy w miejscach hibernacji, pn.: Spokojny sen nietoperza;

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach opublikowała ulotki informacyjnej dotyczącej ochrony nietoperzy pn. Barwny cieśkrzydeł, czyli nocne sekrety nietoperza?

8 października 2012 r. w Nadleśnictwie Limanowa odbyła się międzynarodowa Noc Nietoperzy, zorganizowana przez Regionalną Dyrekcję Lasów Państwowych w Krakowie, Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa

Małopolskiego, Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody pro Natura, Wydział Leśny Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu oraz Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie. Podczas spotkania prezentowano referaty dotyczące ochrony nietoperzy, opracowania planów zadań ochronnych dla ostoi Natura 2000, w których przedmiotem ochrony są nietoperze oraz zaopiniowania projektu Ochrona podkowca małego w Polsce (więcej na stronie: <http://www.bestpractice-life.pl/aktualnosci/noc-nietoperzy-w-nadlesnictwie-limanowa.html>).

14 marca 2012 r. w Orodku Edukacyjnym LKP w Roztoce Ryterskiej odbyło się seminarium pn.: Praktyczne metody ochrony nietoperzy w Beskidach zorganizowane przez LKP Lasy Beskidu Sudeckiego, Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody "pro Natura", Wydział Leśny Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Celem seminarium była prezentacja aktualnych dokonań, zagrożeń i potrzeb, a także dyskusja na temat przyrody Beskidów i praktycznych metod jej ochrony, ze szczególnym uwzględnieniem nietoperzy.

Uniwersytet Opolski przeprowadzi 3 prelekcje w szkołach podstawowych i gimnazjach z zakresu ochrony nietoperzy.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Opolu wydała broszurę Nietoperze obszar Natura 2000 w ramach kampanii edukacyjnej "Iśk rośnie zielono, natomiast Uniwersytet Opolski opublikował artykuł: Nietoperze (Chiroptera) w obiektach sakralnych Stobrawskiego Parku Krajobrazowego (Opolszczyzna) w czasopiśmie Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody nr 31 (1) s 71-79, 2012.

W ramach szeroko pojętej działalności edukacyjnej została wydana publikacja pt.: Natura 2000 na Podkarpaciu sfinansowana ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Rzeszowie, mająca na celu spopularyzowanie Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 w regionie województwa podkarpackim.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie w ramach swojej działalności statutowej wspiera formalnie tego typu projekty zmierzające do skuteczniejszej ochrony tej grupy rzadkich i ginących ssaków poprzez wykorzystywanie i rozpowszechnianie między innymi innowacyjnych rozwiązań w nich prezentowanych.

Zespół Karpackich Parków Krajobrazowych z siedzibą w Krośnie współpracuje z lokalnymi samorządami, jednostkami PGL Lasy Państwowe i organizacjami przyrodniczymi, corocznie organizuje imprezy plenerowe pod nazwą Noc Nietoperzy w Czarnorzekach. Zamierzeniem organizatorów tego przedsięwzięcia jest edukacja na temat ochrony nietoperzy i ich pożytecznej roli w środowisku. W 2012 r. roku uczestnicy tego spotkania udali się do sztolni Nad Czają, gdzie odbyło się zamknięcie kraty broniącej wejścia do niej przez całą zimę, by nikt nie zakłócał spokoju nietoperzom hibernującym w skalnym chodniku.

Zachodniopomorskie Towarzystwo Chiropterologiczne "Mopek" prowadziło edukację terenową z zakresu biologii i ekologii nietoperzy w Szczecinie i okolicach (m.in. podczas dużej imprezy Dni Morza) dla dzieci i młodzieży ze szczecińskich gimnazjów i liceów.

Pani dr Joanna Furmankiewicz pracownik Katedry Biologii Ewolucyjnej i Ekologii Wydziału Nauk Biologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego w 2012 r. przygotowała materiały merytoryczne do utworzenia "Cieki Edukacji Ekologicznej o nietoperzach w dolinie Kleńnicy (przewodnik i tablice), wykonawcy: Uniwersytet Wrocławski oraz Podziemna Trasa Turystyczno-Edukacyjna w Starej Kopalni Uranu w Kletnie.

Ponadto w publikacji Aleje skarbnice przyrody: praktyczny podręcznik ochrony alej i ich mieszkańców (Fundacja EkoRozwoju, Wrocław 2012), znalazł się rozdział Nietoperze (str. 93-102) autorstwa Joanny

Furmankiewicz.

9. Odpowiedzialne cia?a, kt?e zgodnie z Artyku?em III ust. 5 Porozumienia zosta?y wyznaczone w celu doradzania przy zarz?dzeniu i ochronie nietoperzy.

Pa?stwowa Rada Ochrony Przyrody (ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa) oraz Generalna Dyrekcja Ochrony ?rodowiska (ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa)

10. Inne dzia?ania w ochronie nietoperzy.

Regionalna Dyrekcja Ochrony ?rodowiska w Opolu przygotowa?a projekt Ochrona najcenniejszych muraw, torfowisk i zimowisk nietoperzy w opolskich obszarach Natura 2000, na kt?y uzyskano dofinansowanie ze ?rodka Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i ?rodowisko; realizacja projektu obejmie lata 2013-2014.

Decyzj? z 3 grudnia 2010 r., nr RDO?-30-PN.II-6631-672/10/eh, Regionalny Dyrektor Ochrony ?rodowiska w Poznaniu zezwoli? Nickel Invest nr 3 Sp. z o. o., z siedzib? ul. Krzemowa 1, Z?otniki, 62-002 Suchy Las, na zniszczenie siedliska (w tym zimowiska oraz innych schronie?) nietoperzy, znajdu?cego si? w piwnicach wchodz?cych w sk?ad zespo?u obiekt? dawnego Browaru Kobylepole, zlokalizowanego przy ulicy Majakowskiego 309/311 w Poznaniu (dz. o nr ewid. 20/41, obr?b Kobylepole). W ramach rekompensaty za zniszczenie siedliska nietoperzy, inwestor wybudowa? nowy obiekt, wed?ug projektu i pod nadzorem os? reprezentuj?cych Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra”, kt?y zosta? po??czony z dotychczasowym zimowiskiem, w spos? umo?liwiaj?cy swobodny przelot wszystkich zimuj?cych w piwnicach nietoperzy. Ze sprawozdania z realizacji wy?ej wymienionego zezwolenia, przekazanego przez Nickel Invest nr 3 Sp. z o. o., wynika, ?e w dniu 13 wrze?nia 2012 r. Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra” dokona?o ostatecznej kontroli realizacji schronienia zast?pczego i 26 wrze?nia 2012 r. dokona?o odbioru budowli. Stwierdzono w?czas pierwsze nietoperze przybywaj?ce na zimowisko.

Obecnie oba objekty funkcjonuj? r?nolegle. W najbli?szych dniach zamkni?te zostan? wszystkie znalezione wloty do starego zimowiska. W wyniku tego dzia?ania nietoperze, po wybudzeniu si? z hibernacji, b?d? zmuszone do korzystania z nowego miejsca i wydostania si? na zewn?trz poprzez wloty usytuowane w nowym zimowisku. Po zako?czeniu zimowania nietoperzy zamkni?te zostanie po??czenie mi?dzy pomieszczeniami dotychczasowego i nowego zimowiska, a wloty do niego zostan? zabezpieczone w spos? uniemo?liwiaj?cy dostanie si? nietoperzy do ?rodka

W roku 2012 w ramach projektu W ramach realizacji projektu Polskiego Towarzystwa Przyjaci? Przyrody "pro Natura" pn. Ochrona podkowca ma?ego w Polsce zrealizowano szereg dzia?a? s?u??cych ochronie podkowca ma?ego i innych nietoperzy w Ma?opolsce, takich jak:

ochrona kolonii rozrodczej podkowca ma?ego na strychu ko?cio?a p.w. ?w. ?ukasza Ewangelisty w Jastrz?biku (wykonany zosta? remont pokrycia dachu i wi??by dachowej budynku, w celu zabezpieczenia stanowiska nietoperzy);

ochrona kolonii rozrodczej podkowca ma?ego na strychu ko?cio?a p.w. Demetriusza w Szczawniku (wykonany zosta? remont pokrycia dachu i wi??by dachowej budynku, w celu zabezpieczenia stanowiska nietoperzy).

Polskie Towarzystwo Przyjaci?

Przyrody ?pro Natura? przeprowadzi?o szereg prac konserwacyjnych i porz?dkowych (np. sprz?tanie guana) w kilkudziesi?ciu najcenniejszych stanowiskach nietoperzy woj. ma?opolskiego.

W ramach powy?szego projektu prowadzono dzia?ania edukacyjno-informacyjne: kontynuowano akcj? edukacyjn? "Szlakiem podkowca"(www.szlakiempodkowca.pl). Na seminarium zorganizowanym w RDO? w Krakowie w dniu 13.04.2012 r., kt?e by?o po?wi?cone prezentacji dzia?a?, podejmowanych na rzecz ochrony przyrody w wojew?ztwie ma?opolskim, PTPP "pro Natura" zaprezentowa?o referat na temat projektu Ochrona podkowca ma?ego w Polsce. W dniu 18.05.2012 r. przeprowadzono prezentacj? projektu dla m?odzie?y z Zespo?u Szk? Ponadgimnazjalnych w Ryglicach, kt?ej celem by?o zainteresowanie m?odzie?y ochron? podkowca.

W sierpniu 2012 r. w Skrzyd?nej zorganizowano ob? naukowy dla student? po?wi?cony telemetrii podkowca. W obozie uczestniczyli studenci i naukowcy nast?puj?cych uczelni: Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie, Uniwersytetu Przyrodniczego we Wroc?awiu, Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. W obserwacjach wzi??a udzia? tak?e m?odzie? z IV LO w Poznaniu i Gimnazjum nr 12 w Poznaniu. Ob? mia? na celu zaanga?owa? m?odych ludzi w bezpo?redni? ochron? podkowca.

Ochrona kolonii rozrodczej podkowca ma?ego na strychu budynku Dyrekcji Ojcowskiego Parku Narodowego, w ramach dzia?alno?ci Polskiego Towarzystwa Przyjaci? Przyrody "pro Natura".

W r? obszar? Natura 2000 na terenie wojew?ztwa podkarpackiego znajduje si? du?a liczba obiekt?, gdzie chroni si? siedliska nietoperzy, w tym kolonie rozrodcze, tereny ?erowiskowe i schronienia zimowe. W zwi?zku z tym na terenie wojew?ztwa podkarpackiego ma by? realizowany projekt ?Podkowiec+. Ochrona podkowca ma?ego i innych gatunk? w po?udniowej Polsce?. Realizacja tego projektu jest bardzo wa?na dla skutecznej ochrony tych ssak? na Podkarpaciu, w tym na obszarach Natura 2000. W ramach tego projektu, kt?y jest kontynuacj? dzia?a? prowadzonych od 1996 roku przez Polskie Towarzystwo Przyjaci? Przyrody ?pro Natura?, przewiduje si? szereg dzia?a? z zakresu ochrony czynnej, realizowanych w siedliskach nietoperzy, tj. remonty dach? budynk?, instalacj? platform na guano, remonty krat, zagospodarowanie zieleni wok? budynk?-schronie?, nasadzenia, piel?gnacj? zieleni. Podkre?lenia wymaga fakt realizacji tego projektu g?nie tam, gdzie siedliska nietoperzy znajduj? si? blisko teren? zamieszkanym przez cz?owieka, ma wi?c to zatem wp?yw na edukacj? ekologiczn? spo?ecze?stwa i budowanie pozytywnego wizerunku ochrony przyrody.

W ramach dzia?alno?ci Muzeum Przyrodniczego w Ci??kowicach oraz Ko?a ?owieckiego Szarak w Ci??kowicach w dniu 8 wrze?nia 2012 roku zorganizowano Noc Nietoperzow? w rezerwacie przyrody Skamienia?e Miasto, podczas kt?ej prowadzone by?y od?owy monitoringowe nietoperzy. Ponadto, zamontowano 32 budki chiropterologiczne (trocino-betonowe), wydano folder edukacyjny, prowadzono akcje czyszczenia budek z wolontariuszami ? my?liwymi, przeprowadzono 20 godzin prelekcji multimedialnych o?biologii i ochronie nietoperzy, przygotowano publikacje prasowe i audycje edukacyjne w regionalnym radiu. Dzia?ania podj?to przy wsparciu finansowym Fundacji Wspierania Wsi.

Nadle?nictwo Lubacz? podj??o cenn? inicjatyw? maj?c? na celu zwi?kszenie skuteczno?ci ochrony tych rzadkich ssak? maj?cych swoje schronienia w bunkrach wybudowanych przez Rosjan na prze?omie lat trzydziestych i czterdziestych ubieg?ego wieku w ramach umocnie? obronnych tworzc?ych tzw. lini? Ribbentrop- Mo?otow.

Pozostawione bunkry znajdujące się w lasach Nadleśnictwa sokołowskiego jako miejsce zimowania żółtych na tym terenie nietoperzy. W ramach projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej podjęto prace mające na celu zabezpieczanie wejść do schronów, dużych otworów i bezpośredniego otoczenia schronów. Działania te podyktowane są nie tylko względami bezpieczeństwa osób zwiedzających dane obiekty ale również względami przyrodniczymi, z których wynika konieczność ograniczenia penetracji bunkrów bądźcych miejscami zimowania nietoperzy. Obiekty te są miejscem zimowania mopsów, norków dużych i norków rydkowskich, czyli gatunków wymienionych w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. Ponadto podczas dotychczasowych inwentaryzacji stwierdzono bytowanie gacka brunatnego, gacka szarego, nocka rudego, nocka Natterera i mroczka pęnego. Nietoperze wykorzystują schrony jako miejsca hibernacji, kryjówki przejściowe, miejsca spoczynku i miejsca konsumpcji zdobyczy. Prowadzone w ramach projektu działania polegają na zabezpieczeniu bunkrów kratami, zamurowaniu otworów oraz na stworzeniu nowych mikrosiedlisk poprzez wyłożenie wewnętrznej części dziurawek, a tym samym polepszenie warunków bytowania nietoperzy

W ramach projektu pn.: "Ochrona nietoperzy na obszarze dwóch województw poprzez ograniczenie zagrożeń, poprawę warunków bytowania i promowanie właściwych zachowań społecznych" dofinansowanego ze środków NFOiGW wykonano:

w kościele w Jaglicach remont podestu znajdującego się pod sklepieniem dachu. Zadanie miało na celu poprawę warunków bytowania kolonii rozrodczej nocka dużego. Remont polegał na wymianie desek w podestach i wyłożeniu go folią, zabezpieczając w przyszłości opadanie guana bezpośrednio na deski powodując ich gnienie oraz oczyszczanie pozostałych elementów z guana;

na terenie Szczecińskiego Parku Krajobrazowego Puszcza Bukowa w 13 bunkrach zostały zabezpieczone otwory wejściowe przy użyciu krat wykonanych ze zespawanych rur wypełnionych zbrojeniem i betonem. W 12 bunkrach postawiono ścianki z cegły i dziurawki o powierzchni 520m², które stanowią miejsce hibernacji nietoperzy. W 6 bunkrach zamontowano 18 zbiorników na wodę opadową. Woda opadowa, która gromadzi się w zbiornikach ma na celu utrzymanie prawidłowej wilgotności w pomieszczeniu, tak aby duże różnice w jej parametrach nie były przyczyną wybudzania nietoperzy ze stanu hibernacji. Wykonano prace porządkowe obiektów oraz zorganizowano wywóz śmieci, które nagromadziły się na skutek ludzkiej penetracji i dewastacji bunkrów. Na terenie Starej Prochowni jeden z bunkrów zaadaptowano do umieszczania w nim nietoperzy pochodzących z interwencji mieszkańca okolicznych miast. Zakupiono 5 sztuk akwariów do hodowli młoczników oraz same młoczniki w celu skarmiania nimi nietoperzy pochodzących z interwencji. W ramach projektu powieszono 20 trocinobetonowych skrzynek dla nietoperzy i 10 sztuk dla małych nietoperzy, takich jak np.: karlik, a pozostałe 10 dla większych, takich jak: borowiec. Zakupiono również 100 sztuk budek dla nietoperzy i zawieszono je na drzewach oraz wykonano czyszczenie 238 sztuk już istniejących budek;

przy okazji tworzenia warunków dla ostoi nietoperzy zakupiono sprzęt do prowadzenia monitoringu nietoperzy oraz ich obserwacji. Zakup obejmuje: 44 logery termohigrometry, 2 detektory ultrasoniczne, 2 sztuki programu bioakustycznego, 2 noktowizory, lornetki oraz aparat fotograficzny. Ponadto zakupiono system do wizualnej obserwacji nietoperzy w obiektach w postaci dwóch kamer inspekcyjnych do endoskopii w szczelinach. Sprzęt zakupiony w ramach projektu został wykorzystany do opracowania zasad i wytypowania obiektów do poprawy warunków zimowania nietoperzy w wybranych schronach, opracowania zasad do monitoringu zimowego i wytypowanie transektów do monitoringu jesiennego oraz przeprowadzenie monitoringu w

Puszczy Bukowej (Prochownia i OSP nad j. Szmaraagowym);

jednocześnie postawiono dwie tablice informacyjne dotyczące: zimowiska nietoperzy na terenie Puszczy Bukowej oraz kolonii rozrodczej nocka du?ego na strychu ko?cio?a w Jaglicach;

na terenie Mi?dzyrzeckiego Rejonu Umocnionego (woj. lubuskie), zakonserwowano i naprawiono zabezpieczenia ostoi oraz odkrzaczono wloty dla nietoperzy.

Natomiast, jak wynika z nades?anych do Regionalnej Dyrekcji Ochrony ?rodowiska we Wroc?awiu informacji, dzia?ania zwi?zane z ochron? nietoperzy na terenie wojew?ztwa dolno?l?skiego prowadzone by?y w 2012 r. przez Polskie Towarzystwo Przyjaci? Przyrody "pro Natura" i Lasy Pa?stwowe.

W 2012 r. "pro Natura" zrealizowa?a (w ramach projektu "Ochrona letnich i zimowych stanowisk wyst?powania nietoperzy w wybranych obiektach na Dolnym ?l?sku") nast?puj?ce dzia?ania:

W ramach ochrony letnich stanowisk nocka du?ego w budynku mieszkalnym w Zi?bicach, w ko?cio?ach we Wleniu, Paszowicach oraz Konradowie usuni?te zosta?o nagromadzone na strychu guano nietoperzy oraz wymieniono foli? na platformach.

W ramach ochrony zimowych stanowisk nietoperzy:

wymieniono bramki wej?ciowe w bunkrach w Paw?owicach (gmina Wroc?aw) oraz odtworzono uszkodzone ?ciany bunkr?;

wymieniono metalow? bramk? wej?ciow? do Sztolni w Srebrnej Prze?czy (gmina Stoszowice) oraz poddano krat? konserwacji antykorozyjnej;

wymieniono metalow? bramk? wej?ciow? do Sztolni Dolnej i G?nej Kopalni T?pad?a (gmina Sob?ka), uzupe?niono brakuj?ce elementy kraty oraz poddano krat? konserwacji antykorozyjnej;

wymieniono metalow? bramk? wej?ciow? do sztolni w Piechowicach, zakonserwowano antykorozyjnie krat? oraz zawieszono pustaki ze szczelinami dla nietoperzy;

wymieniono metalow? bramk? wej?ciow? do Sztolni nad PKP 2 w Szklarskiej Por?bie Dolnej i poddano naprawie i konserwacji antykorozyjnej metalow? krat?;

wymieniono metalow? bramk? wej?ciow? do Sztolni w Sowiej Dolinie ko?o Karpacza i poddano naprawie i konserwacji antykorozyjnej metalow? krat?;

wymieniono metalow? bramk? wej?ciow? do Sztolni III w Le?nej k. Lubania i poddano naprawie i konserwacji antykorozyjnej metalow? krat?;

wymieniono metalow? bramk? wej?ciow? do Sztolni nad Purpurowym Jeziorkiem i poddano naprawie i konserwacji antykorozyjnej metalow? krat?;

wymieniono metalow? bramk? wej?ciow? do Sztolni przy B??kitnym Jeziorku oraz poddano naprawie i konserwacji antykorozyjnej metalow? krat?;

wykonano i zainstalowano metalow? krat? z wbudowan? bramk? wej?ciow? w Sztolni przy Hydromecie w Kowarach, w sztolni w Chwalimierzu oraz Baworowo 3 w Le?nej;

przeprowadzono konserwacj? drzwi wej?ciowych oraz wykonano nowe i?udroniono istniej?ce kominki wentylacyjnych w celu poprawy mikroklimatu w Ch?odni w Cieszkowie.

Ponadto w trakcie Dnia Otwartego Dom? Przyn?upowych w Uniemy?lu ?pro Natura? zaprezentowa?a stoisko edukacyjne ochrony podkowca ma?ego w Polsce. Zadanie zrealizowano w maju 2012 roku w ramach projektu ?Ochrona podkowca ma?ego w Polsce?.

W 2012 r. Lasy Pa?stwowe zrealizowa?y nast?puj?ce dzia?ania:

Zawieszono 167 budek dla nietoperzy w Nadle?nictwach: Bystrzyca K?odzka (30), Kamienna G?a (5), Boles?awiec (25), ?wi?tosz? (20), Mi?dzylesie (20), Pie?sk (40), ?widnica (27).

W ramach zabezpieczania miejsc przebywania nietoperzy, zainstalowano trzy kraty w miejscach do podziemi w Nadleśnictwach: Wierad Zdr., Szklarska Poręba, Złotoryja, oraz przeprowadzono remont istniejących krat w Nadleśnictwach: Wierad Zdr., Szklarska Poręba oraz Nieka (wielkoszosa) - prace realizowane były przy współpracy z PTPP "pro Natura".

W Nadleśnictwie Szklarska Poręba odkopano wylot szybu sztolni budowanej miejscem zimowania tych ssaków, zasypyany przez osuwający się grunt i skały.

W Nadleśnictwie Legnica zaadoptowano istniejące powojenne bunkry na sztuczne zimowiska.

W Nadleśnictwie Milicz, we współpracy z PTPP "pro Natura" zakończono prace związane z ochroną letnich i zimowych stanowisk przebywania nietoperzy? Chłodnia Cieszk.

W Nadleśnictwie Widnica otwarta została Jaskinia Nietoperzy, wykorzystywana do Edukacji Ekologicznej społeczeństwa. Wydano także broszury jej dotyczącej oraz folder o Nadleśnictwie zawierający informacje o obszarze Natura 2000 "Ostoja Nietoperzy Górowich".

Na terenie monitorowane są drzewostany pod kątem pozostawiania drzew dziuplastych, które mogą zostać zasiedlone przez nietoperze oraz pozostawiane kępy drzewostanów do naturalnego rozkładu w Nadleśnictwach: Zdroje, Kamienna Góra oraz Oborniki Wielkie.

Przeprowadzono 20 pogadarek, prelekcji oraz warsztatów dla dzieci i młodzieży, związanych z ochroną nietoperzy w Nadleśnictwach: Wierad, Międzyzlesie, Milicz. W Nadleśnictwie Widnica, działania takie mają charakter ciągły i podejmowane są we współpracy z chiropterologiem z Uniwersytetu Wrocławskiego.

Na terenie Nadleśnictwa Oława prowadzono badania dotyczące preferencji siedliskowych nietoperzy w okresie rozrodu, ze szczególnym uwzględnieniem mopsa. Powyższe badania przeprowadzone zostały przez pracownika Wydziału Nauk Biologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego

11. Działalność badawcza.

Pani dr Joanna Furmankiewicz pracownik Katedry Biologii Ewolucyjnej i Ekologii Wydziału Nauk Biologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego w 2012 r. opracowała pierwszy polski detektor ultradźwiękowy we współpracy z wrocławską firmą akustyczną Animal Sound Labs w ramach projektu pn. "Opracowanie i wdrożenie nowoczesnych metod bezinwazyjnego monitoringu środowiska i ich wykorzystanie w ochronie zagrożonych gatunków". Zorganizowała szkolenie "Podstawy akustycznych metod badań nietoperzy" dla osób zajmujących się monitoringiem nietoperzy.

Na terenie województwa lubelskiego grupa członków Lubelskiego Towarzystwa Ornitologicznego we współpracy z Sekcją Teriologiczną Studenckiego Koła Naukowego Biologów przy Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie corocznie prowadzi badania chiropterologiczne ukierunkowane na poznawanie składu gatunkowego nietoperzy Lubelszczyzny, prowadzenie monitoringu zimowego i letniego, ochronę siedlisk i kryjówek nietoperzy. Dotychczasowe wyniki badań posłużą do wytypowania kilku ostoi przyrody w systemie Natura 2000 dla ochrony miejsc występowania nietoperzy.

W Parku Narodowym Bory Tucholskie oznaczane są gatunki nietoperzy w diecie na podstawie wypluwek.

W 2012 r. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska i regionalni dyrektorzy ochrony środowiska wydali 21 zezwoleń na realizację czynności zakazanych takich jak chwytanie i przetrzymywanie oraz umyślnie płoszenie i niepokojenie nietoperzy, o których mowa w art. 52 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z

2009 r. Nr 151, poz. 1220, z późn. zm.), związanych z prowadzeniem badań naukowych oraz inwentaryzacji na potrzeby realizacji ocen oddziaływania różnych inwestycji (np.: farm wiatrowych, drogi) na nietoperze, w stosunku do wszystkich gatunków nietoperzy (Chiroptera) występujących w Polsce, ważnych maksymalnie do 30 listopada 2017 r.

W ramach ww. decyzji wydano 3 zezwolenia na oznakowanie obręczkami chiropterologicznymi maksymalnie 4130 osobników nietoperzy, należących do wszystkich gatunków występujących na terenie naszego kraju, w terminie do dnia 31 grudnia 2015 r.

Ponadto w ramach ww. decyzji wydano 2 zezwolenia na oznakowanie nadajnikami telemetrycznymi maksymalnie 150 osobników nietoperzy, należących do gatunków: podkowiec mały (Rhinolophus hipposideros) i nocek duży (Myotis myotis), w terminie do dnia 31 grudnia 2015 r.

Regionalni dyrektorzy ochrony środowiska wydali także 16 zezwoleń na odstąpienia od zakazu fotografowania, filmowania i obserwacji, mogących powodować porażenie lub niepokojenie nietoperzy, 12 zezwoleń na odstąpienia od zakazu niszczenia siedlisk nietoperzy oraz 1 zezwolenie na odstąpienia od zakazu przemieszczania osobników nietoperzy z miejsc regularnego przebywania na inne miejsca.

W sumie w 2012 r. wydano 50 zezwoleń na odstąpienia od zakazów zawartych w ust. 52 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, w stosunku do wszystkich gatunków nietoperzy występujących w Polsce.

Ponadto Lasy Państwowe zleciły wykonanie następujących prac badawczych:

Dynamika wybranych gatunków zoocenozy na podstawie długoletnich obserwacji prowadzonych w Puszczy Białowieckiej, realizujący: Instytut Badawczy Leśnictwa.

Cel: nietoperzy dotyczy czystości pracy - zaplanowano uzyskanie informacji o występowaniu tych zwierząt w wybranych drzewostanach Puszczy Białowieckiej. Uzyskane dane pozwolą na określenie zmienności zagęszczenia gatunkowego nietoperzy pomiędzy różnymi powierzchniami. Czas realizacji: 11 marca 2011 - 31 grudnia 2015 r.

Występowanie nietoperzy w lasach w zależności od wieku, struktury przestrzennej i składu gatunkowego drzewostanów, realizujący: Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu oraz współpracujący z nim chiropterolodzy.

Cel: rozpoznanie występowania nietoperzy w lasach w zależności od wieku, struktury przestrzennej i składu gatunkowego drzewostanów. Czas realizacji: 12 kwietnia 2012 - 31 marca 2015 r.

12. Sposób uwzględnienia potencjalnego wpływu pestycydów na nietoperze i ich zasoby pokarmowe oraz wysiłki podjęte w celu zastąpienia środków konserwacji drewna silnie toksycznych dla nietoperzy.

W roku 2012 nie podjęto specjalnych działań w tej dziedzinie.

D. Funkcjonowanie Porozumienia

13. Współpraca z innymi państwami leżącymi w zasięgu zainteresowań Porozumienia.

Trwające od 1999 roku, coroczne liczenie nietoperzy w rezerwacie Nietoperek, odbywa się przy udziale chiropterologa z zagranicy. W roku 2012 w liczeniu uczestniczyli m.in. naukowcy z Centrum Obrętkowania Nietoperzy w Dreźnie.

14. Działania podjęte w celu realizacji Rezolucji przyjętych przez Konferencje Stron.

W ramach obchodów roku nietoperza Ministerstwo Środowiska zorganizowało w dniach 15-16 listopada 2012 r.

konferencji chiropterologicznej. Celem konferencji było stworzenie platformy do dyskusji i wymiany doświadczeń dla szeroko pojętej administracji państwowej z sektora ochrony środowiska, naukowców, przedstawicieli NGO jak również prywatnych osób zajmujących się lub po prostu interesujących się nietoperzami. W trakcie spotkania, w którym uczestniczyło ponad 80 osób, przedstawiono prezentację o działaniu porozumienia EUROBATS.